

MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet

Telephely: 1097 Budapest Tóth Kálmán u. 4., igazgató: Fertő Imre, E-mail: kti.titkarsag@rtk.mta.hu, www.mtakti.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2017-ben

Az intézet 2017-ben a kialakított kutatási stratégiájának megvalósításából adódó célokkal folytatta kutatásait, teljesítette a kutatási szerződésekben és megállapodásokban vállalt kötelezettségeit. Legfőbb feladatai a Verseny és szabályozás 2017. évi kötetének előkészítése, valamint a Munkaerőpiaci Tükör 2016. évi magyar nyelvű köteteinek összeállítása, az Európai Bizottság és az NKFIH által támogatott kutatási projektek időarányos teljesítése, illetve lezárása, valamint az MTA Lendület program keretében a mechanizmustervezési, az agglomerációt és társadalmi kapcsolathálózatokat, illetve a vállalati stratégiát és versenyképességet vizsgáló kutatások folytatása voltak.

II. 2017-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

MAKROGAZDASÁGTAN ÉS NÖVEKEDÉS

A „Kereskedési stratégiák pénzügyi piacokon” a tőzsdei hatékonyság kérdésével foglalkozott. A kutatás során kidolgozásra került egy olyan, időben folyamatosan változó kereskedési stratégia, ami nagy számú rezsim közül az épp akkor jó előrejelzést adó modellt választja ki, és ezen előrejelzés alapján hozza meg az aktuális beruházási döntést. A stratégia a tőzsdék többségén nyereségesen alkalmazhatónak látszik nem túl magas, a piacon reálisan elérhető tranzakciós költség mellett. Több piac is lényegesen megváltozott a 2008-as válság következtében: korábban nehezebben volt előrejelezhető, vagyis hatékonyabb volt, mint a válság óta.

A „Gazdasági növekedés kis, nyitott gazdaságokban” kutatás célja a visegrádi országok 1996-2016 közötti növekedésének összehasonlítása és elemzése. A kutatás alapján megállapítható, hogy Magyarország és a visegrádi országok lemaradása a Nyugat-Európaéhoz képest elsősorban az alacsonyabb termelékenységnek tulajdonítható. Az eredmények alapján azonban jelentős növekedési tartalékok rejlenek mind a tőke-, mind a munkapiaci működési hatékonyságának növelésében.

A „Megtakarítási típusok: egy evolúciós-adaptív megközelítés” kutatás egy ágens alapú makromodellben vizsgálja a megtakarítási-fogyasztási döntést, amelyben nem tételez fel hasznosság maximalizálást, de megtartja a döntés bizonyos racionális aspektusait, amelyek az „ökológiai racionalitás” koncepcióján alapulnak. Szimulációs vizsgálatok azt mutatják, hogy a prudens és előrelátó magatartás dominál, amennyiben a szelekciós nyomás erős, ám egy olyan gazdaság, amelyben csak prudens egyének vannak, általában túlzottan sok tőkét halmoz fel az aranyszabályhoz viszonyítva. Ahogy csökken a szelekciós nyomást, megjelennek először a rövidlátó fogyasztók, és végül az alaptípusok eloszlása lényegében véletlenszerűvé válik.

A „Kamatprémium és gazdasági növekedés: Magyarország és a visegrádi országok” című kutatás a négy visegrádi ország növekedési és konvergencia folyamatát vizsgálja a nyitott gazdaságos, sztochasztikus neoklasszikus növekedési modell segítségével. A kutatás a makroökonómiai modell ökonometriai becslésével azonosítja azokat a fő sokkokat, amelyek a négy ország növekedésének ingadozásait magyarázzák. Az eredmények alapján a magyar

növekedés szintjét elsősorban a tartós növekedési kilátások változásai mozgatták, míg a GDP összetételének alakulását a nemzetközi kamatprémium ingadozásai vezérelték.

PIAC- ÉS VÁLLALATELMÉLETI ÉS EMPIRIKUS KUTATÁSOK

A csoport egyik kiemelt kutatása a marginalizált társadalmi csoportok helyzetének javítását célzó társadalmi innovációkat vizsgálta. Az eredmények szerint a társadalmi innovációk egyik legfontosabb jellemzője a marginalizált helyzetű csoportok képességeinek a fejlesztése és társadalmi kapcsolatrendszerük erősítése. A társadalmilag kirekesztett csoportok esetében, szükség van arra, hogy a képességfejlesztés során paternalisztikus jellegű eszközöket is alkalmazzanak, éppen annak érdekében, hogy hosszabb távon nagyobb esély legyen az önálló cselekvésre és érdekérvényesítésre. A szociális szövetkezetek hazai megerősítését célzó közvetlen beavatkozások, a fejlődést gyorsítani kívánó, EU-s forrásból finanszírozott támogatási rendszerek azonban a járadék-vadászat elterjedéséhez vezettek. Ehelyett támogató, a lehetőségeket nyitva tartó szabályozási környezetre és a szövetkezetek szerves önfejlődése során jelentkező problémák megoldását támogatóeszközökre és szabályokra lett volna szükség. Az erőltetett gyorsítás átfogó kudarchoz vezetett: a szociális szövetkezeteket de facto megszüntette az új törvényi szabályozás, ami már csak olyanok működését teszi lehetővé, amelyek a nemzetközi szövetkezeti elvek értelmében nem tekinthetők szövetkezetnek.

„Az állami szerepvállalás jelentős változása a kockázattőke-ágazatban a válságot követően” című kutatás azt mutatja be, hogy a közép-kelet-európai uniós országok a jelentős állami források ellenére miért nem tudtak sikeresen élni az új típusú kormányzati tőkeprogramok nyújtotta lehetőségekkel. A sikertelenség egyik oka, hogy a kormányzati erőfeszítések kizárólag a kockázati tőke kínálatának növelésére irányultak, s nem vagy alig voltak a keresleti oldalt érintő lépések. A kockázati tőke befektetésére részben állami tőkével létrehozott alapok kis mérete sem volt képes az alapok hatékony és önfenntartó működését biztosítani. A befektetések engedélyezett méretére, földrajzi hatókörére, valamint a finanszírozott cégek életkorára vonatkozó európai szabályozási korlátozások maguk is rontották a befektetések hatékonyságát és eredményességét, s gyakori kijátszásuk is erőforrásokat emésztett fel. Az alapkezelők részrehajló kiválasztása és a tapasztalt alapkezelők hiánya az alapkezelői piac felhígulásához vezetett. Az állami tőkeprogramok pozitív hatásaként jelentősen megemelkedett a tőke kínálata, élénkült az üzleti angyalok tevékenysége, s bővült a privát befektetők köre a kockázati tőke azon szegmensében, amely iránt korábban alig volt érdeklődés, valamint a kockázati tőke, mint vállalatfinanszírozási eszköz is sokkal ismertebbé vált.

OKTATÁS-GAZDASÁGTAN ÉS MUNKAPIAC

Az Oktatás-gazdaságtan és munkapiac csoport kutatása a halálozási kockázat alakulását vizsgálta 1995 és 2004 között Magyarországon, annak függvényében, hogy a kiválasztott városok gazdaságát az állami, a külföldi vagy a belföldi tulajdonú vállalatok dominálták-e. Az elemzés egyéni, vállalati és települési szintű adminisztratív és kérdőíves adatokat használt a diszkrét időtartam-modellek becsléséhez. Az adatok 27 694 egyénre vonatkoznak 83 városban. Az eredmények a hazai magáncégek uralta településeknél szignifikánsan alacsonyabb halálozási kockázatra utalnak a nők körében azokban a városokban, ahol az állami szektor dominált, vagy a külföldi tulajdon játszott meghatározó szerepet.

Egy másik kiemelt kutatásuk keretében azt vizsgálták, hogy hogyan változott a magyarországi orvosok külföldre vándorlásának, és egyéb okból történt pályaelhagyásának valószínűsége a 2003 és 2011 közötti időszakban eseménytörténeti elemzést és versengő kockázati modelleket

használva. Az eredmények szerint az osztrák és német munkavállalási korlátozások feloldása után nagyon nagymértékben felgyorsult az orvosok migrációja. Az orvosok relatív keresete és a kollégák hatása (peer effect) szignifikáns szerepet játszik a fiatal orvosok migrációs döntésében. Ugyanakkora megfigyelési periódusban emigrált orvosok fele később, valamennyi idő elteltével visszatért a magyar egészségügybe. Az eredmények arra is felhívják a figyelmet, hogy Magyarországon az orvosok külföldre vándorlása mellett ugyanolyan súlyú probléma a belföldi pályaelhagyás is, tehát az, hogy az orvosok itthon helyezkednek el más állásban. Emellett, ha időszakosan is, az is fokozza az orvoshiányt, hogy a fiatal orvosok jelentős része kerül átmenetileg inaktív státuszba.

Fentiekén túl jelentős eredményeket értek el abban a kutatásukban is, amely az élmények és tárgyak vásárlásának szubjektív jólléttel való kapcsolatát kérdőíves adatok segítségével vizsgálta. Az eredmények szerint mind az élmények, mind pedig a tárgyak fogyasztása pozitívan korrelál az étellel való elégedettséggel, ugyanakkor az élmények erősebb hatására vonatkozó korábbi eredmények a magyar kérdőíves adatokon nem támaszthatók alá egyértelműen. Továbbá az élmények és tárgyak vásárlása között a fő különbséget az jelenti, hogy előbbi esetben a marginális hatás konstans, míg utóbbi esetben szignifikánsan csökkenő. Az eredmények azt sugallják, hogy egy átlagos személynek az étellel való elégedettséget maximalizáló optimális allokáció esetén többet kellene élményekre és kevesebbet tárgyakra költenie.

KÖZÖSSÉGI GAZDASÁGTAN ÉS KÖZPOLITIKÁK

A közfoglalkoztatási források területi elosztását vizsgáló kutatások megállapították, hogy a központi tervezés során használt formuláktól eltérve a közfoglalkoztatási létszám tényleges területi eloszlása az 1 éven túli munkanélküliek és az előző évi közfoglalkoztatási létszám összege körül ingadozik, nagy szórással. Egyértelmű összefüggés van a településméret és a közfoglalkoztatási arány között, minél többen laknak egy településen, a tartós munkanélküliekhez viszonyítva annál kevesebb a közfoglalkoztatott. Az önkormányzati finanszírozási rendszer átalakítása, a forrásmegvonások következtében olyan helyzet jött létre, amelyben közfoglalkoztatás nélkül a kisebb települések már nem üzemeltethetők. A közfoglalkoztatás elosztásának rendszere deklarált céljával szemben alultámogatja a leghátrányosabb helyzetű településeket, mivel minél rosszabb helyzetű egy település, annál kevesebb jól képzett, irányítani tudó szakemberrel rendelkezik. Az elsősorban munkaerőpiaci eszköznek szánt közfoglalkoztatásnak a gyakorlatban sokkal jelentősebb a szociális és településműködtetési szerepe. A közfoglalkoztatás munkaerőpiaci szempontokat követő gyors leépítése, ha nem társulnak hozzá kiegészítő szociális és önkormányzati finanszírozási intézkedések, súlyos járulékos károkat okozhat.

Egészségpolitikai kutatásaik legújabb eredményei azt mutatták, hogy a fejlettségi szint, az egészségromboló magatartás, az iskolai végzettség, a földrajzi elhelyezkedés és a légszennyezettség nem csak az általános, hanem a betegség-specifikus (szív- és érrendszeri betegségek, agyi megbetegedések, rák) mortalitás nemzetközi különbségeit is jól magyarázzák. Meglepő eredmény, hogy a dolgozó korú férfiak esetében a légszennyezettség hatása kétszer akkora a rákos megbetegedések okozta halálozás rátájára, mint az egyéb betegségek esetén. Különösen igaz ez a tüdőrák okozta halálozás esetére, amelynél a többi rákos megbetegedéshez képest a környezetszennyezés sokkal nagyobb hatást gyakorol. A tüdőrák esetében a környezetszennyezés hatása meghaladja a dohányzásét is.

A korrupciókutatás eredményei szerint számottevő anomáliák érzékelhetők a közbeszerzési törvényben meghatározott 25 millió forintos értékhatár alatti közbeszerzések egy része esetében. A határ alatti 2 millió forintos sávban a versenyerősség alacsonyabb, a korrupciós

kockázatok szintje pedig magasabb volt, mint a többi közbeszerzésnél. A közbeszerzés kiírásakor becsült értékhez viszonyított áresés a közbeszerzési eljárás során ott a legnagyobb, ahol a kutatás által meghatározott korrupciós kockázatok kisebbek és legalább hat versenyző cég vett részt a közbeszerzésen. A korrupciós kockázat hatásán alapuló becslések szerint a korrupcióból adódó direkt társadalmi veszteség elérheti az aggregált nettó szerződéses érték 15-24 százalékát is.

A fiatalok szubjektív jóllétét vizsgáló nemzetközi összehasonlító kutatások azt mutatták, hogy a munkanélküliség minden jóléti rendszer esetében negatív hatással van a szubjektív jóllétre. A szociális célú kiadások GDP-n belüli aránya pozitív hatással van a szubjektív jóllétre. Az országhatásokat tekintve a skandináv-típusú jóléti államokban pozitív, Dél-Európában és a poszt-szocialista országokban negatív irányban tér el a szubjektív jóllét attól, amit a többi változó prediktál.

AGRÁRGAZDASÁGTAN ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS

Az Agrárgazdaságtan és vidékfejlesztés csoport egyik kiemelt projektjének keretében arra a kérdésre keresték a választ, hogy a vidékfejlesztési támogatások hogyan befolyásolják a kistérségek jóllétét Magyarországon 2002 és 2013 között. Első lépcsőben a kistérségek fejlettségi komplex indexeit számolták ki. Második lépcsőben pedig a támogatások hatását vizsgálták a kistérségek fejlettségi szintjére a komplex indikátor segítségével. Az elemzés két periódusra koncentrált 2002 és 2008 valamint 2007 és 2013 között. Az eredmények szerint a vidékfejlesztési támogatásoknak nem volt pozitív, szignifikáns hatása kistérségek jóllétére. Az eredmények robusztusnak bizonyultak mind az alternatív indikátorokra és az ökonometriai modellekre.

Az élelmiszer ellátási láncok teljesítményét vizsgáló kutatás a hatalom szerepét vizsgálta agribusiness KKV-k részvételével az ellátási lánc teljesítményének vonatkozásában Ugandában. Az eredmények kiemelik az ellátási lánc szereplőinek a hatalom használatával kapcsolatos nézetei különbségét, és azt, hogy ez a nézetbeli különbség hogyan hat az ellátási lánc teljesítményére. Az ellátási lánc szereplőinek a hatalom használatával kapcsolatos nézetei különbsége az ellátási láncon belüli hatalmi egyensúlytalanság meglétére utal. A kutatás fontos újdonsága az ellátási láncok mindhárom szereplőjétől gyűjtött és elemzett adatok használata, amely módszer az ellátási lánc menedzsment szakirodalomban az agribusiness szektorban még mindig nem kellőképpen elterjedt.

Fontos eredményeket értek el abban a kutatásban, amely az OECD új bruttó és hozzáadott értékadatbázisát felhasználva elemezte a globális agrárkereskedelmi versenyképességet 61 országban 1995 és 2001 között a normalizált megnyilvánuló komparatív előnyök indexének segítségével. Az elemzés legfontosabb eredménye, hogy jelentős különbségek figyelhetők meg a bruttó és a hozzáadott érték adatok alapján becsült modellek között. A számítások szerint a piacnagyság negatívan, míg a relatív tényezőellátottság pozitíven befolyásolta az EU tagállamainak megnyilvánuló komparatív előnyeiket mind bruttó mind pedig hozzáadott érték alapon számolva. Meglepő módon a kormányzati támogatásoknak és a gazdasági válságnak nem volt szignifikáns hatása.

Kutatóik a mezőgazdasági termelők jövedelemkockázatai és támogatások közötti kapcsolatot vizsgálta Szlovéniában. A kutatás kiegyensúlyozott és kiegyensúlyozatlan panel adatokat segítségével mérte a szlovén farmok jövedelemkockázatait tesztüzemi adatokat felhasználva 2004-2013 között. A farmok bruttó jövedelme növekvő tendenciát mutat jelentős ingadozás és a támogatások növekvő szerepe mellett. Az eredmények szerint farmok specializációja egyaránt csökkentett, míg a pénzügyi inmobilitás növelte a farmok jövedelemkockázatát a

hátrányos és a nem hátrányos adottságú régiókban. A farmok nagysága és jövedelemkockázat között nem lineáris kapcsolat van.

JÁTÉKELMÉLET

Egy már korábban előkészített kísérlet során arra a kérdésre keresték a választ, hogy a piaci szereplők kockázatvállalási hajlandóságának mértéke befolyásolja-e a tőzsdebuborékok kialakulását. A kísérletet a 2007 óta Magyarországon is hatályos a banki ügyfelek kockázatkeresési szűrését előíró EU-s direktíva a MiFID (Markets in Financial Instruments Directive) ihlette. Kérdés, hogy a konzervatív befektetési attitűddel rendelkező ügyfelek tőzsdéről való kiszorulása nem hordozza-e a gyakoribb vagy súlyosabb tőzsdebuborékok kialakulásának kockázatát. A kísérletben egy előzetes kérdőív alapján 12 nyolc fős csoportba osztották a résztvevőket és a csoportokon belül egy lineárisan csökkenő várható értékű pénzügyi eszközzel kereskedtek. Az előzetes várakozásoknak megfelelően a konzervatívabb, kockázatkerülő hallgatókból álló csoportban az eszköz árfolyama a várható érték mentén alakult, miközben a kockázattűrő csoportokban a kereskedés jóval előlött folyt, s csak a játék végén esett le.

Vizsgálták a betétesek közötti információáramlás okozta externáliák hatását a bankrohamok kialakulására. A kiinduló feltevés, hogy a betétkivételek jobban megfigyelhetőek, mint az, hogy valaki úgy dönt, hogy nem veszi ki a pénzét és ez bankrohamok kialakulásához vezethet. Megvizsgálták elméletileg és kísérletileg is hogy miként változna a helyzet, ha a betétesek jelezhetnék azt, ha úgy döntenek, hogy nem veszik ki a pénzüket. Azt találták, hogy ez egy pozitív információs externáliához vezet, ugyanis az új egyensúlyban nem alakulnak ki bankrohamok. A kísérlet alátámasztja az eredményt, ugyanis abban a kezelésben, amelyben a résztvevők valóban jelezheték azt, hogy nem veszik ki a pénzüket, számottevően alacsonyabb volt a bankrohamok kialakulása.

A csoport egyik kiemelt projektjének keretében azt vizsgálták, hogy ha egy egyszerű 2x2 normális alakú játékban mindkét játékosnak egyértelműen domináns stratégiája van, akkor az így előálló egyensúlyban a kifizetések egyenlőtlensége képes-e eltéríteni a játékosokat attól, hogy a domináns stratégiát játsszák. Az egyértelműen domináns stratégia esetén a legrosszabb kifizetés is jobb, mint az alternatív stratégia legjobb kifizetése, és az ilyen stratégia egybeesik számos másik döntési kritériummal, például társadalmi optimummal, maximin stratégiával vagy például Pareto-hatékonysággal. Ha az egyenlőtlenség-kerülés miatt nem a domináns stratégiát választják, akkor azzal tipikusan a saját és a másik játékos kifizetését is csökkentik. Az új kísérleti eredmények is azt mutatják, hogy a kifizetésbeli egyenlőtlenségek segítségével el lehet téríteni az embereket az egyértelműen domináns stratégia választásától, bár maximum az alanyok körülbelül 20 százaléka tér el.

Jelentős eredményekre jutottak abban a kutatásban, amely az ún. tortaszeteletési probléma monotonitási kérdéseivel foglalkozik. A tortaszeteletés az osztozkodáselmélet egyik alapvető modellje, amelyben egy heterogén tetszőlegesen osztható jószágot szeretnénk elosztani a különböző preferenciákkal rendelkező résztvevők között. A monotonitási tulajdonságok azt írják elő, hogy milyen módon változhat az elosztás, ha a kiinduló feltételek módosulnak (pl. kisebb a torta mint gondolták, vagy több résztvevő van). A monotonitási tulajdonságok alapvetően fontosak ahhoz, hogy egy eljárást igazságosnak érezzék az emberek. Az eredmények relevanciáját az adja, hogy bár más osztozkodási problémák esetén a monotonitási tulajdonságokat kimerítően tárgyalták, tortaszeteletés esetében még csak nem is definiálta ezeket senki.

Kutatójuk az NKFIH által finanszírozott projektjének keretében az arányos csődszabály tulajdonságait vizsgálta. Az arányos csődszabály első használata egészen Arisztotelészig

vezethető vissza. A kutatás során olyan pénzügyi hálózatokat vizsgálunk, ahol az ágenseknek van induló pénzkészlete, és mindenki tartozhat mindenkinek. Egy adott pénzügyi hálózatban a csődszabály meghatároz egy fizetési mátrixot, amelynek elemei megmondják, hogy ki mennyit fizessen a többi szereplőnek. Egy szereplő eszközei az induló pénzkészletéből és a többiektől kapott fizetésekből állnak. A rendszerkockázati irodalomban gyakran használt arányos csődszabály azt követeli meg, hogy az ágensek a tartozásaikkal arányosan fizessenek eszközeikből, maximum a tartozások erejéig. Ha érvényes az arányos csődszabály, akkor az eszközök értéke endogén módon határozódik meg, mivel a fizetések egymástól függhetnek. Cikkünkben részletesen bemutatjuk az arányos csődszabály egyik karakterizációját, olyan tulajdonságokat, amelyek közül mindegyiket csak ez a csődszabály teljesíti: a követelések felsőkorlát-jellegét, a korlátolt felelősséget, a hitelezők elsőbbségét, a pártatlanságot, az azonos ágensek általi manipulálhatatlanságot és a folytonosságot.

VÁLLALATI STRATÉGIA ÉS VERSENYKÉPESSÉG- LENDÜLET KUTATÓCSOPORT

A referencia-függő álláskeresősről írt tanulmányuk modellje megmutatja, hogy hogyan változnak az álláskeresők preferenciái a referencia pontjuk módosulásával. A modell egyik predikciója szerint a frissen munkanélkülivé vált egyének kezdetben nagyobb erőfeszítéssel keresnek állást, azonban idővel alkalmazkodnak az alacsonyabb jövedelmi szintjükhöz és ezzel párhuzamosan az álláskeresőbe fektetett erőfeszítéseiket is csökkentik. Az empirikus eredmények szerint ugyan kezdetben a munkanélküli segélyek csökkentése újra felpörgeti az álláskereső intenzitását, azonban egy bizonyos idő után az álláskeresők alkalmazkodnak az új jövedelmszintjükhöz, ami újra visszavesz az erőfeszítéseik mértékéből. A kutatás a modellt egy 2005-ös magyarországi munkanélkülieket érintő reformot felhasználva tesztelték. Az eredményeik a referencia pontok lassú adaptálódását és jelentős türelmetlenséget mutatnak, amely leginkább az egyének jelenbeli elfogultságát (present-bias) tükrözi

Az exportőrök szállítási gyakorisága és a bizonytalanság című kutatásuk azt vizsgálja, hogy az exportáló vállalatok hogyan alkalmazkodnak a keresleti volatilitásból származó bizonytalanságokhoz. Havi francia mikroszintű exportadatok alapján az exportot különböző extenzív és intenzív határokra bontja fel, köztük két új határra: a hónapok számára, amikor a vállalat exportált (gyakoriság) és az export átlagos havi értékére. A kutatás négy empirikus mintázatot azonosítunk. Egyrészt, a vállalatok kevesebbet exportálnak azokra a piacokra, ahol a keresleti volatilitás magasabb. Másrészt, ez a hatás főként a gyakorisági (extenzív) határral magyarázható. Harmadrészt, a volatilitás két csatornán keresztül hat a gyakorisági határra: közvetetten a kisebb szállítási volumennel, míg közvetlenül logisztikai újraoptimalizáció által. Negyedrészt, a keresleti volatilitás hatása nagyobb a távoli piacok esetében. Ezek a megfigyelések összhangban vannak az egyszerű sztochasztikus készletgazdálkodási megközelítésekkel.

A csoport egyik fontos témája a vállalati adózás heterogenitásának kutatása, amely vállalati mikroadatok segítségével vizsgálja háromféle vállalati adó – a társasági nyereségadó, a munkáltatói járulék és a helyi iparüzési adó – vállalatok közötti megoszlását. Megmutatja, hogy az egy dolgozóra és egységnyi hozzáadott értékre jutó fajlagos vállalati adó lényegesen eltér a különböző vállalatok között. Az adóbevételek erősen koncentráltak. A vállalati adófizetés legfontosabb meghatározója a termelékenység, amely pozitívan függ össze az egy főre jutó adóbevételel és negatívan a hozzáadottérték-alapú adóékkal. Statikus mikroszimulációval vizsgáljuk a 2017-es társaságiadó-csökkentésnek az adóbevételekre és az adók elosztására gyakorolt hatását. Kiszámítjuk, hogy milyen mértékben jártak jobban az

adócsökkentéssel a nagyvállalatok, és hogy milyen mértékben csökkent az adófizetés koncentrációja az adóváltozás hatására.

HÁLÓZATOK GAZDASÁGTANA

A csoport egy eddig kevésbé kutatott kérdéskört vizsgált, amelynek keretében elsőként térképezték fel a magyar vállalatok közti munkaerő-áramlás hálózatát. Fontos empirikus bizonyítékokat találtak arra, hogy a vállalatok közti munkaerő-áramlás a tudásterjedés egyik fontos eszköze és szerepet játszik a vállalati teljesítmény, elsősorban a termelékenység alakulásában. Az eredmények szerint a munkaerő-áramlás termelékenységre gyakorolt hatását befolyásolja az iparágak közti technológiai hasonlóság mértéke, továbbá az, hogy vannak-e a vállalatoknak nemzetközi működési tapasztalatai.

Jelentős eredményeket értek el abban a kutatásukban, amely a társadalmi és üzleti kapcsolatrendszerek szerepét vizsgálja a piaci tranzakciókban felbukkanó információs problémák kezelésében. Mely piacokon és milyen feltételek esetén csökkentheti e kapcsolatrendszerek felhasználása az aszimmetrikus információból és bizonytalanságból fakadó problémákat, és hogyan hat e kapcsolatrendszerek használata a piaci tranzakciókra, árakra, piaci hatékonyságra, jólétre. Egy Megbízó-Ügynök modellben megmutatták hogyan lehet a társadalmi kapcsolathálót a szűrés eszközeként használni. Az eredmények általánosabbak, és könnyen átvihetők minden olyan piaci interakcióra, ahol jelentős információs problémák merülnek fel és a társadalmi kapcsolatrendszereknek fontos szerepe lehet (például az álláskeresés, munkaerő-felvétel a munkaerőpiacon, mikrohitelezés és online peer-to-peer hitelezési formák a pénzügyi piacokon).

MECHANIZMUSTERVEZÉS – LENDÜLET KUTATÓCSOPORT

A csoport egyik új kutatása a sakkversenyeken használt párosító eljárásokat vizsgálta. Ezeket a FIDE által részletesen leírt párosító eljárásokat követve osztják be párokba minden körben a játékosokat a svájci rendszerű versenyeken. Azt vizsgálták, hogy le lehet-e fordítani a komplikáltan megfogalmazott prioritásos szabályokat egzakt matematikai modellen működő hatékony algoritmusra.

Kutatójuk tanulmányozta a klasszikus stabil szobatársprobléma két, fokszámkorlátozott változatát. Az első változat az egalitáriánusd-SRI probléma, amelyben egalitáriánus stabil párosítás keresését írja elő olyan gráfon, ahol minden csúcs foka legfeljebb d . Bebizonyítják, hogy a probléma már $d=3$ -ra is NP-teljes. Pozitív eredményként adunk egy $(2d+3)/7$ -közelítő algoritmust minden $d=3,4,5$ -re, amivel az eddig ismert legjobb 2-közelítő algoritmust javítja.

Adott egy páros gráf $G = (A \cup B, E)$ szigorúan rendezett preferencialistákkal és adott egy él e^* . A népszerű él problémában kérdésünk az, hogy létezik-e G -ben olyan népszerű párosítás, ami tartalmazza e^* élt. Ismert eredmény, hogy minden stabil párosítás egyben népszerű is, azonban előfordulhat, hogy egyetlen stabil párosítás sem tartalmazza e^* -ot. Cikkükben leírják a népszerű párosítások halmazának egy természetes alosztályát, amit domináns párosításoknak keresztelnek. Megmutatják, hogy pontosan akkor létezik e^* -ot tartalmazó népszerű párosítás, ha létezik e^* -ot tartalmazó stabil párosítás vagy e^* -ot tartalmazó domináns párosítás

Adott egy páros gráf $G = (A \cup B, E)$, ahol minden csúcs rangsorolja a szomszédait. A -ban minden a szigorú preferencialistát állít fel, a B -beli b -k listája azonban tartalmazhat döntetleneket is. Kutatójuk arra az eredményre jutott, hogy a népszerű párosítás létezésének eldöntése NP-teljes probléma még akkor is, ha minden B -beli b listája vagy egyetlen döntetlen vagy szigorúan rendezett. Ezt ellensúlyozandó azt is bebizonyítják, hogy ha minden

B-beli b csúcs listája egyetlen döntetlenből áll, akkor polinomidőben megoldható esetet kapunk.

AGGLOMERÁCIÓ ÉS TÁRSADALMI KAPCSOLATHÁLÓZATOK – LENDÜLET KUTATÓCSOPORT

A regionális tudáshálózatokat elemző kutatás a cégek közötti szakmai segítség-nyújtási hálózatok dinamikus alakulását meghatározó tényezőket tárta fel a kecskeméti papíripari klaszter példáján keresztül. Az eredmények arra világítottak rá, hogy míg a cégek földrajzi és a segítségnyújtási hálózaton mért közelsége a kapcsolatok kialakulását ösztönzi, a kapcsolatok fennmaradását elsősorban a cégek tevékenységének hasonlósága segíti. Az eredményekből levonható következtetések új megvilágításba helyezik az együttműködési hálózatok és regionális iparági bezáródás kérdéskörét.

Az Umeai Egyetemmel közösen végzett vizsgálat feltárta a munkatársi kapcsolathálózatok és agglomerációs előnyök közötti kapcsolatot. Kutatóik bebizonyították, hogy a régiókban lévő iparágak munkatársi kapcsolatokon keresztül merítenek előnyt a régióban lévő más iparágak jelenlétéből. A hálózatok és teljesítmény témakörhöz kapcsolódva, kutatóik szabadalmi adatokat felhasználva mérték a feltalálói kapcsolathálózatok innováció minőségére gyakorolt hatását. A kutatásban rávilágítottak, hogy azok a vállalatok sikeresebb innovációt végeznek, ahol a vállalati határokon átívelő, diverz kapcsolathálóval bíró „bróker” feltalálók vállalaton belüli kapcsolati hálója kohézív.

Az innováció terjedés témakörben a csoport új eredményt ért el. Sikertült azonosítani a hálózati terjedéses modellek hiányosságait a területi terjedés folyamatának leírásában. A kutatás az iWiW, mint online innováció térbeli terjedésének példáján keresztül mutatja be, hogy bár a hálózati modellekkel sikeresen lehet szimulálni a globális terjedés dinamikáját, a modellekkel nem lehet megragadni a terjedés lokális jellemzőit. A fontos következtetés, hogy a települések méretével és a települések közötti távolsággal kell bővíteni a hálózati terjedési modelleket ahhoz, hogy megfelelő térbeli modelleket kapjunk.

b) Tudomány és a társadalom

Az intézet kutatási portfóliójában az alapkutatások mellett mindig helyet kapnak aktuális gazdaságpolitikai, jóléti, nemzeti kérdések. Ilyen jellegű témákra néhány példa: a letelepülő külföldi működő tőke befogadó régióra gyakorolt hatásának vizsgálata; a vidékfejlesztési támogatások hatásának vizsgálata; annak elemzése, hogy a piaci szereplők kockázatvállalási hajlandóságának mértéke befolyásolja-e a tőzsdebuborékok kialakulását; a kapcsolattrendszerek szerepének elemzése a tudás terjedésében; az európai vesezsereprogramok feltérképezése; a referencia-függő álláskeresésről szóló kutatás; a gazdasági növekedés külső tényezőinek azonosítása; a nyugdíjrendszerrel, az egészségi állapottal és a korrupciókutatással kapcsolatos kutatások; az orvosok külföldre vándorlásának okai; a roma népesség születéskori egészségi helyzetének vizsgálata. Az intézet arra is különös hangsúlyt fektet, hogy a társadalom számára hasznosítható kutatási eredményeket megfelelő fórumokon nyilvánosságra hozza, kiadványaikat nyilvános bemutatókon ismertesse, és honlapján az érdeklődő közönség számára hozzáférhetővé tegye.

Az intézet kutatói által szervezett eseményen magyar kutatók mutatták be, hogy a saját szakterületükön milyen hatása volt a tulajdonjogi elméletnek. Kutatójuk az "A játék mely összeköt. An két játékkedvelők részére" c. rendezvényen adott elő, kutatócsoportjuk a szolnoki Varga Katalin Gimnázium 11-ikes diákjait központi mechanizmussal csoportosította a művészetek tantárgyak választásakor.

A munkapiaci kutatások eredményeit minden évben a sziráki *munkatudományi konferencián* ismertetik, amelyet ezúttal „Kísérlet és Empíria – Munkaerőpiaci kutatások 2017” címmel rendeztek meg. A konferencián öt szekcióban hangzottak el előadások az alábbi témakörökben: oktatás-kísérlet, randomizált kísérletek a társadalomtudományokban, munkaerő kínálat, közfoglalkoztatás és munkapiaci szolgáltatások, munkaerő és egyenlőtlenség.

Megjelent a magyarországi munkapiac és foglalkoztatáspolitikai aktuális jellemzőit bemutató és a témakör egy-egy területét részletesen elemző Munkaerőpiaci tükör című évkönyvsorozat 2016. évi kötete magyarul. A kiadványok a rendelkezésre álló statisztikák, elméleti kutatások és empirikus elemzések alapján közérthető formában, jól áttekinthető szerkezetben, nemzetközi összehasonlításban mutatják be a magyarországi munkapiaci folyamatok jellemzőit és belső összefüggéseit. A sorozat szerkesztőinek korábbi gyakorlatát folytatva idén is kiválasztásra került egy terület, amely különösen fontos a magyarországi munkapiaci folyamatok megértése és a tényeken alapuló foglalkoztatáspolitikai eredményessége szempontjából. Az idei kötetek Közelkép című fejezete a munkaerőhiány magyarországi jellemzőit tárgyalja.

A kutatóintézet 2017-ben két sikeres nemzetközi rendezvényt szervezett. Márciusban Bécsben került megrendezésre a WIIW és az MTA KRTK KTI szervezésében a Munkaerőpiaci tükör 2016. évi kötetének bemutatója, ahol az előadásokat követően a KRTK Adatbankja bemutatkozó prezentációt tartott. Novemberben 14. alkalommal került megrendezésre a Transition is Agriculture – Agricultural Economics in Transition című nemzetközi konferencia az Agrárgazdaságtan és vidékfejlesztés kutatócsoport szervezésében 11 ország kutatóinak részvételével. Négy szekcióban – Productivity and Efficiency Analysis, Food Chain Issues, Agricultural Trade, Rural Development - hangzottak el előadások.

Az intézetben elért és szemináriumokon megvitatott kutatási eredményeket 36 intézeti műhelytanulmányban és 15 Budapesti Munkagazdaságtani Füzetben tették közzé. Az intézetben született vagy születőfélben lévő kutatási eredmények, szakmapolitikai vélemények, valamint az aktuális gazdasági, közéleti és társadalom-politikai kérdések vitafórumaként működött a *szakmai blogját*, ahol munkatársai rendszeresen közlik véleményüket, írásait, lehetővé téve a társadalmi interakciót. Munkatársai sajtószereléseit a honlapján kialakított *sajtószemle* rovatban gyűjti és tárja az érdeklődő közönség elé. Angol és magyar nyelvű megújult honlapján naprakész tájékoztatást nyújt a kutatócsoportok főbb tevékenységeiről, kutatói publikációiról, az általa rendezett konferenciákról, szemináriumokról és a fontosabb kutatási projektekről.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2017-ben

Az intézet kutatói szinte valamennyi hazai graduális és posztgraduális közgazdasági képzést nyújtó felsőoktatási intézményben oktatnak. (CEU, BCE, ELTE, DE, PTE, KE) Emellett együttműködési megállapodás keretében segítik a veszprémi Pannon Egyetemen, illetve a Szegedi Tudományegyetemen, a Kaposvári Egyetemen, a Közép-európai Egyetemen, a Budapesti Corvinus Egyetemen és a Szent István Egyetemen folyó doktori képzést. Kutatói tanítanak külföldi egyetemeken (Cardiff University, UK Open University), külső munkatársak neves külföldi kutatóintézetekben (CEPR, IZA).

A versenyszabályozási kutatási irány szakmai integrációjának megteremtése érdekében lépéseket tett a hazai és a külföldi egyetemek, a kutatóhelyek és az államigazgatás versenyszabályozással, a hálózatos ágazatok gazdaságtanával, a szabályozás jogi kérdéseivel foglalkozó oktatóinak, szakembereinek kutatási eredményei számára bemutatási lehetőséget biztosító fórum létrehozására.

Az intézet tizenhatodik alkalommal rendezte meg a Nyári Műhelyt, amellyel a külföldön tanuló vagy hivatásukat külföldön gyakorló fiatal közgazdászok számára nyújt fórumot.

Munkatársai szakértői tevékenységet folytattak a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal, a Földművelésügyi Minisztérium, a GINOP Monitoring Bizottság, az Estonian Research Council, a Czech Science Foundation, az Osztrák Nemzeti Bank, a Nemzeti Tulajdon Szellemi Hivatala, az Európai Bizottság Magyarországi Kirendeltsége, Magyarország Kormánya, valamint a Költségvetési Tanács számára. Kutatója részt vett a KAP által támogatott Nemzeti Vidékfejlesztési Program ex-post értékelésében, az Eris&Archil mikrorégió integrált vidékfejlesztési stratégiájának elkészítésében. Kutatója tagja azt Ostravai Közgazdasági Egyetem tudományos tanácsának. Kutatóink több nemzetközi szervezet tagjai, például European Economic Association, International Association of Agricultural Economics, EAEPE, GERPISA, Econometric Society, American Economic Association. Kutatója társelnök a Matching in practice hálózatban, illetve elnökségi tag a CA COST Action CA15210, European Network for Collaboration on Kidney Exchange Programmes hálózatban, ahol a WG1 munkacsoportot vezeti. Kutatója tagja a Scientific Committee of Global Conference on Business and Economics-nek. Kutatója felkért tagja az MTMT Tudományometriai bizottságnak. Kutatója tagja a Nők a tudományban kerekasztalnak. Az intézet tanácskozási joggal képviselteti magát a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságában és az Indikátor Albizottságban.

Számos kutatója alapítója, elnökségi tagja a Magyar Közgazdaságtudományi Egyesületnek, elnökségi tagként részt vesznek a Magyar Közgazdasági Társaság munkájában. Kutatóink aktív tagjai az MTA Közgazdaság-tudományi Bizottságának, az Emberi Erőforrások Gazdaságtana Tudományos Bizottságának, az Agrárközgazdasági Bizottságának, a Fejlődésgazdaságtani tudományos Bizottságának és a Gazdaságtudományi Doktori Bizottságnak.

IV. 2017-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

34 OTKA témája futott az évben, ebből 11 új téma indult. Pályázati tevékenységében kiemelkedő fontosságú az MTA Lendület program, melynek keretében folytatódtak a vállalati stratégiát és versenyképességet vizsgáló kutatások, folytatódott a mechanizmustervezés kutatócsoport munkája, valamint elindult az Agglomeráció és társadalmi kapcsolathálózatok kutatócsoport működése.

Folytatódott az EU 7 keretprogram által finanszírozott "Társadalmi innovációk gazdasági tere" c. projekt, amely azt vizsgálja, hogy hogyan lehet megteremteni a társadalmi innovációk – azaz a marginalizált, a döntési és társadalmi folyamatokból kirekesztett egyének és csoportok életének javítását célzó új megoldások – gazdasági előfeltételeit. Intézetünk konzorciumvezetőként vesz részt az EdEN - H2020 Twinning projektben, amely három nemzetközileg elismert egyetem – KU Leuven, University of Maastricht és a Politecnico di Milano – oktatás-gazdaságtani csoportjai és a Közgazdaságtudományi Intézet (konzorciumvezető) oktatás-gazdaságtan és munkapiaci csoportja közötti kapcsolatokat erősíti. A 2016 és 2018 között futó projekt három szélesebb módszertan köré csoportosítva ösztönzi az intézetek kooperációját: programértékelés, strukturális modellezés és hatékonyságvizsgálat. 2016 végén indult a SKIN – Short supply chain Knowledge and Innovation Network c. H2020 projektünk, melynek célja egy a rövid élelmiszerláncok különféle szereplőit felölelő nemzetközi hálózat felépítése, jó gyakorlatok és innovációk felkutatása.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk

Ágnes Cseh , Chien-Chung Huang , Telikepalli Kavitha

- Popular matchings with two-sided preferences and one-sided ties
SIAM JOURNAL ON DISCRETE MATHEMATICS 31:(4) pp. 2348-2377. (2017)
- Balog D , Bátyi T L , Csóka P , Pintér M
 Properties and comparison of risk capital allocation methods
EUROPEAN JOURNAL OF OPERATIONAL RESEARCH 259:(2) pp. 614-625. (2017)
- Baráth L , Fertő I
 Productivity and convergence in European agriculture
JOURNAL OF AGRICULTURAL ECONOMICS 68:(1) pp. 228-248. (2017)
- Békés G , Fontagné L , Muraközy B , Vicard V
 Shipment frequency of exporters and demand uncertainty
REVIEW OF WORLD ECONOMICS 153:(4) pp. 779-807. (2017)
- Biró P , Kern W , Paulusma D , Wojuteczky P
 The stable fixtures problem with payments
GAMES AND ECONOMIC BEHAVIOR in press: (2017)
- Bojnec S , Fertő I
 Quality upgrades of EU agri-food exports
JOURNAL OF AGRICULTURAL ECONOMICS 68:(1) pp. 269-279. (2017)
- Csercsik D , Kóczy Á L
 Efficiency and stability in electrical power transmission networks: a partition function form approach
NETWORKS AND SPATIAL ECONOMICS: A JOURNAL OF INFRASTRUCTURE MODELING AND COMPUTATION 17:(4) pp. 1161-1184. (2017)
- DellaVigna S , Lindner A , Reizer B , Schmieder J F
 Reference-dependent job search: evidence from Hungary
QUARTERLY JOURNAL OF ECONOMICS 132:(4) pp. 1969-2018. (2017)
- Fazekas K , Köllő J (szerk.)
 Munkaerőpiaci tükör, 2016
 Budapest: MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, 2017. 299 p.
- Görg H , Halpern L , Muraközy B
 Why do within-firm-product export prices differ across markets?: evidence from Hungary
WORLD ECONOMY 40:(6) pp. 1233-1246. (2017)
- Hajdu T , Hajdu G
 The association between experiential and material expenditures and subjective well-being: New evidence from Hungarian survey data
JOURNAL OF ECONOMIC PSYCHOLOGY 62: pp. 72-86. (2017)
- Havas A , Weber KM
 The 'fit' between forward-looking activities and the innovation policy governance sub-system: a framework to explore potential impacts
TECHNOLOGICAL FORECASTING AND SOCIAL CHANGE 115: pp. 327-337. (2017)
 Engage today to shape tomorrow, 5th International Conference on Future-Oriented Technology Analysis (FTA). Brüssel, Belgium: 2014.11.27 -2014.11.28.
- Juhász Sándor , Lengyel Balázs
 Creation and persistence of ties in cluster knowledge networks
JOURNAL OF ECONOMIC GEOGRAPHY -:(-) pp. 1-24. (2017)
- Júlia Varga
 Out-migration and attrition of physicians and dentists before and after EU accession (2003 and 2011): the case of Hungary
EUROPEAN JOURNAL OF HEALTH ECONOMICS 2017:(Online First) pp. 1-15. (2017)
- Kiss H J , Rodríguez-Lara I , Rosa-García A
 Overthrowing the dictator: a game-theoretic approach to revolutions and media
SOCIAL CHOICE AND WELFARE 49:(2) pp. 329-355. (2017)
- Lengyel B , Eriksson R H
 Co-worker networks, labour mobility and productivity growth in regions
JOURNAL OF ECONOMIC GEOGRAPHY 17:(3) pp. 635-660. (2017)

Lengyel I , Vas Zs , Szakálné Kanó I , Lengyel B
Spatial differences of reindustrialization in a post-socialist economy: manufacturing in the Hungarian counties
EUROPEAN PLANNING STUDIES 25:(8) pp. 1416-1434. (2017)

Molnár Gy
Capability building combined with microcredit: the loan alone is insufficient
JOURNAL OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP 8:(3) pp. 354-374. (2017)

Sziklai B , Fleiner T , Solymosi T
On the core and nucleolus of directed acyclic graph games
MATHEMATICAL PROGRAMMING 163:(1-2) pp. 243-271. (2017)